

ОСОБЛИВОСТІ БІРЖОВОЇ ТОРГІВНІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ПРОДУКЦІЄЮ В УКРАЇНІ

А.М. Слободяник

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
slobodyanikann@gmail.com

Світова біржова торгівня розвивається досить стрімко за рахунок торгів, але в Україні біржовий механізм сприймається як інструмент при проведенні державних закупівельних і товарних інтервенцій. Завдяки дії механізму ціноутворення біржа безперервно забезпечує господарюючих суб'єктів інформацією про зміни на ринках, виникнення нових умов обміну та появу нових видів товарів. Біржі України різноманітні за своєю структурою, складом учасників, правилами біржової торгівні. Під час утворення засновники, як правило, не ставили перед собою завдання з концентрації біржового обігу для творення ринкових цін на сировину, капітали та валюту [1].

Для посилення ролі товарних, а саме аграрних бірж, необхідно розвинути ф'ючерсні операції, за яких покупець зерна повністю або частково сплачує його вартість. Для того, щоб функціонування ринку зерна стало можливим, потрібно створити злагодження функціонування маркетингових та інформаційних установ. Діяльність установ має бути спрямована на інформування всіх об'єктів ринку зерна щодо цін, попиту та пропозицій [2].

На початок 2018 року в Україні було зареєстровано 622 біржі [3]. Переважна більшість створених бірж не відповідає критеріям біржового інституту, оскільки вони діють як комерційні фірми, які містять у своєму найменуванні слово «біржа», але насправді не мають відношення до загальноприйнятих у світі принципів біржової торгівні. Понад 50% бірж України зовсім не торгують, відбувається постійний процес реорганізації цих структур, деякі з них не можуть

виконувати функції властиві класичним біржам. Кількість проведених біржових торгів за п'ять останніх років скоротилася в 6,3 рази, чисельність укладених угод зменшилася в 1,8 рази. Обсяги укладених угод у 2017 році склали лише 55,5 % від обсягів 2011 року. Питома вага біржової торгівлі в оптовому товарообігу підприємств оптової торгівлі України склала: 2012 рік – 0,3 %; 2013 рік – 5,3 %; 2014 рік – 5,9 %; 2015 рік – 4,9 %; 2016 рік – 8,5 %; 2017 рік – 10,8 % [4]. За минулий рік 582 вітчизняні товарні біржі забезпечили торговельний обіг в розмірі 27 млрд грн, а це дорівнює одноденному обсягу торгівлі сільськогосподарською продукцією на Чиказькій товарній біржі [5].

Про негативні наслідки відсутності біржового ринку свідчать факти монопоного ціноутворення на ринку зерна. Сьогодні ціни на внутрішньому ринку диктуються провідними зернотрейдерами внаслідок чого, особливо в перші місяці збору урожаю, як показують дослідження зарубіжних фахівців, вітчизняний товаровиробник одержує близько 66 % від кінцевої ціни реалізації, щорічно не дотримуючи мільярди гривень (рис. 1.1)

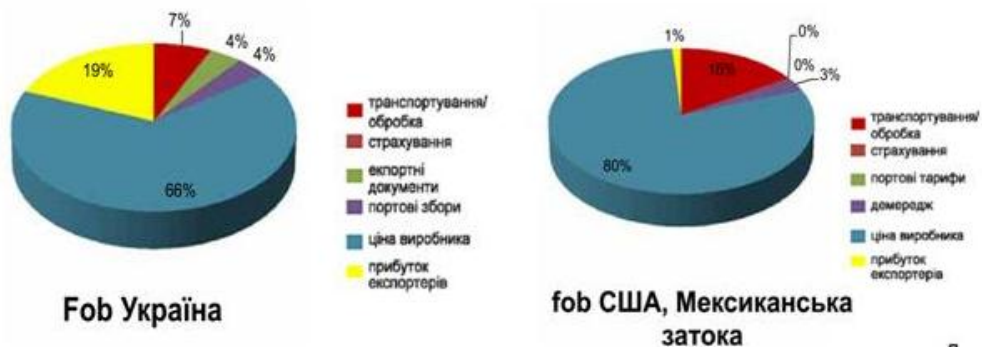

Рис. 1.1 Порівняльна структура розподілу доходів від реалізації зерна на вітчизняному та американському ринках

Джерело: складено за даними USAID FINREP-II

Отже, важливим чинником становлення біржового ринку сільськогосподарської продукції є ф'ючерсна торгівля в Україні, що дасть змогу на прозорому ринку щорічно мати активи підприємств у формі зобов'язань з виробництва і постачання сільськогосподарської продукції. Якщо через прозорий організований ринок буде продаватися не менше трьох четвертих всього виробленого зерна та насіння соняшнику, то з гарантованими строковими біржовими інструментами (ф'ючерсами, опціонами) пройдётиме до 26 млн. тонн зерна на суму приблизно 9 млрд. грн. А це гарантовані надходження до бюджету, значне спрощення механізмів кредитування. Другим фактором на користь ф'ючерсної торгівлі є те, що в Україні формується інтегрований ринок такої важливої продукції, як пшениця, ячмінь, кукурудза, насіння соняшнику.

На сформованому інтегрованому ринку України буде забезпечено автоматичну корельованість з цінами на світових ринках сільськогосподарської продукції, тобто Україна буде мати найбільш вигідну ціну на свою стратегічну продукцію.

Третім фактором ф'ючерсної торгівлі є формування прозорого ринку і насичення його біржовими інструментами, які забезпечать:

- гарантовані замовлення по продажу для виробників і трейдерів;
- гарантовані замовлення по закупівлі для переробників і трейдерів;
- прогнози ціни сільськогосподарську продукції на термін до півроку;
- зниження ризику від ринкових коливань цін; - гарантії при виконанні біржових контрактів;
- механізми гарантованого повернення кредитів виробникам сільськогосподарської продукції;
- вихід на світові біржові ринки сільськогосподарської продукції строкових контрактів з українськими специфікаціями товарів.

Четвертим фактором на користь ф'ючерсної торгівлі є те, що у всіх виробничих регіонах працюють 11 товарних бірж, об'єднаних у Національну асоціацію бірж України (НАБУ), які забезпечують 95% біржового обороту сільськогосподарської продукції в Україні. На цих біржах торгівля сільськогосподарською продукцією у цілому проходить на умовах спот, але ці біржі ма-

ють певну інфраструктуру, кваліфікованих працівників, членів бірж і брокерів з числа виробників, переробників і трейдерів.

Біржовий ринок у нашій країні не зайняв відповідного місця як того вимагає ринкова економіка та потребує переосмислення його ролі і визначення. Це пояснюється як відсутністю необхідних організаційно-економічних умов для його ефективного функціонування, так і відношенням до біржової торгівлі потенційних її учасників, насамперед виробників зерна, продавців матеріально-технічних ресурсів, трейдерів.

Список використаних джерел:

1. Бралатан В.П. Розвиток біржового ринку в Україні // Економіка АПК. – 2006. – № 2. – С.126-129.
2. Воскобійник Ю.П. Організація та ефективність біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. Ступеня канд. екон. Наук / Ю. П. Воскобойнік. – К., 2007. – 20 с.
3. Гниляк В.О. Особливості формування ф'ючерсного ринку в Україні / В. О. Гниляк // Наук. Вісник Національного аграр. Ун-ту. – К. : НАУ, 2003. – Вип. 66. – С. 248–251.
4. Дем'яненко С.І. Ліквідність ціни зернових передумов для формування аграрного ф'ючерсного ринку в Україні / С. І. Дем'яненко, // Економіка України. – 2005. – № 6. – С. 66–72.
5. Дем'яненко С.І. Кількісний аналіз та моделювання аграрних ринків : навч. посіб. / С. І. Дем'яненко, О. В. Нів'євський. – К. : КНЕУ, 2008. – 423 с.